

Prof. dr. Janez Marušič
Poljanski nasip 32
Ljubljana

Ljubljana 31. 8. 2001-08-31

Vrt družine Gnamuš v Murglah – Ljubljana

Teh nekaj besed pišem po obisku vrta Gnamuš v Murglah, ki me je presenetil in prevzel predvsem zaradi atmosfere, ki jo pričara obiskovalcu, pa tudi kot neobičajna vrtna zasnova v ozkem prostoru atrija individualne (vrstne) hiše. Vrt je nedvomno velika posebnost in ima mnoge kvalitete, ki so tako oblikovne kot naravoslovne narave.

Oblikovna vrednost vrta.

Vrt bi lahko uvrstili v kategorijo stvaritev, ki jih imenujemo 'arhitektura brez arhitekta', čeprav gre za vrt, pri katerem nastajanju sta vendarle sodelovala šolani oblikovalec (najbrž je bil pri nastajanju vrta predvsem svetovalec) – mg. Marjan Gnamuš, arhitekt in naravoslovni strokovnjak dr. Aleš Gnamuš, biolog. Vrt namreč izraža tisto nezadržno sproščenost, ki se le redkokdaj pojavlja v profesionalnih (recimo raje akademskih) stvaritvah. Ne ravna se po trenutni usmeritvi na področju vrtnega oblikovanja, ne sramuje se nenavadne eklektičnosti, ko paberkuje iz zakladnice različnih obdobij – na primer izrazita simetrijska zasnova, uporaba eksotičnih rastlinskih prvin, niti iz različnih kultur, na primer z uporabo prvine japonskega in kitajskega vrta, ali ko na primer uporabo kamnov, ki bi lahko bila v osnovi eklektičen privzetek iz vzhodnoazijske vrtno zakladnice, 'ponaši' z uporabo velikih rečnih prodnikov izrazito (izstopajoče) bele barve, kakšni so značilni za prodišča v zgornjem toku naših alpskih rek. Podobno je tudi uporaba drevnine. Izbor, ki sicer pomeni pravo zbirko iglavcev, vključuje tudi manjše piramidalne kultivarje tuj, brinov in cipres. Večinoma pa vendarle teži k grmastim, kroglastim (pritlikavim) oblikam, ki korespondirajo s prodniki in spominjajo na strižene grmovnice japonskih vrtov, tam, prav tako kot v vrtu družine Gnamuš, v funkciji simbolnega prikazovanja reliefa. Skratka, vrt izraža popolno sproščenost in veselje do oblikovanja in do podoživljanja prostora, pri tem pa nadvse uspešno uresničuje nekaj ciljev, ki jih sicer vsak vrt urejen na površinsko omejenem prostoru: ustvarjanje občutja prostora, globine pogledov in raznovrstnost vtisov. Ne kaže zanemariti tudi pomembno že omenjeno občutje razgibanega reliefa.

V osnovi je vrt vendarle mogoče imeti za skulpturo, za primer 'land arta'. V večji meri je to, kot pa funkcionalen, bivanju namenjen objekt, ker je pač njegova likovna sporočilnost v ospredju in je v vrtu bistveno močnejša prvina od običajnih funkcij hišnega vrta. Funkcionalna stran vrta, če izvzamemo, da je vrt 'poligon' za preverjanje gojitvenih možnosti rastlin in vrtnarskih veščin, je nedvomno v drugem planu, pretežno omejena na posedanje v enem kotu vrta, s katerega se pravzaprav vrt v polnosti doživlja kot likovna stvaritev.

Na določen način v vrtu prepoznamo vse tiste kakovosti, ki označujejo znamenite male vrtove Suzhovu pri Shanghaiju na Kitajskem, čeprav si vrt nekatere motive izposoja iz japonskega vrta. Tudi zaradi že omenjenega izbora kamnov namreč nima najbolj značilne in na zunaj opazne značilnosti kitajskega vrta (čeprav je griček s slapom povsem v duhu teh vrtov). Ustvarjanje raznolikosti, ustvarjanje vtisa velikega prostora, slikanje naravne in predvsem reliefno razgibane krajine s sredstvi te krajine same – rastlinjem in kamni (ki v takih vrtnih zasnovah zastopajo večje krajinske prvine, hribe, doline, grebene ipd.) je tipično za male kitajske vrtove, ki, za razliko od japonskih, pri tem ne segajo po tako izraziti abstrakciji, kot je ta v japonskih samostanskih vrtovih. Simetrična tlorisna zasnova izstopa iz osnovnega 'kitajskega' koncepta. Toda simetrična zasnova je v vrtu 'Gnamuš' pri opazovanju samega vrta manj zaznavna predvsem zaradi končnega vtisa pomanjšane naravne krajine, ki jo vrt kot celota daje in v kateri ni zaznani simetričnosti

zasnove. Tudi to je pravzaprav posebnost vrta, neke vrste sinteza organske in geometrijske zasnove.

Naravoslovna vrednost vrta

Vrt je posebnost tudi v naravoslovnem pogledu. Je prava zbirka zelo različnega rastlinja, v kateri je sicer dan poudarek na vedno zelenih rastlinah, predvsem iglavcih. Vrt skuša biti tudi tu nenavaden, eksotičen. Nabiranje rastlin iz drugih krajev ima v zgodovini vrtov posebno mesto, vnašanje rastlin iz toplejših krajev pa je bil v vrtnem oblikovanju vedno prijem, s katerim se je ustvarjalo občutje eksotičnosti. Hkrati je to pomenilo tudi preizkušnjo vrtnarskega mojstrstva. V vrtu Gnamuševih srečujemo tujerodne rastline, kot je arbutus, ki je rastlina pravih mediteranskih rastišč (makije), pa lovor, rožmarin, sivko, pa še juko, kriptomerijo, velikocvetno magnolijo itd. Kot že rečeno, težnja k izboru iglavcev (in zimzelenih listavcev) ima, poleg nagiba ustvariti bogato zbirko, predvsem oblikovni namen, to je graditi prostor z posameznimi masami, ki s pogledom na vrt ustvarjajo vtis jasno označene reliefne površine (kar z listavci težko dosežemo).

Vrt Gnamuševih v Murglah je nedvomno velika posebnost. Kot mi je bilo povedano, se bo dopolnil s še bolj eksotičnim rastlinjem, ki pa ne more preživeti v klimatskih razmerah, kakršne so v Ljubljani. S tem bo vrt pridobil še dodatno zbirko rastlinja in dejansko bo pomenil mali botanični (dendrološki) vrt, hkrati pa še bolj izostril občutje nenavadnosti, eksotičnosti.

V tem pogledu pojavnost vrta Gnamuševih spominja na podoben primer, na zasebni vrt znanega slovenskega vrtnarja in vrtnega oblikovalca prof. Cirila Jegliča v Šentvidu pri Ljubljani. Vrt prof. Jegliča sicer izraža drugačno oblikovalsko naravnost, ta se je kazala predvsem v obilju zelatih rastlin, trajnic in cvetočih grmovnic. Vendar je (bil) prav tako bogata zbirka vrtnega rastlinja. V tem pogledu sta si vrtova enaka. Vrt prof. Jegliča je bil pred leti proglašen za spomenik oblikovane narave in je v tem statusu kljuboval celo vojaškemu zazidalnemu načrtu v Šentvidu. Proglasitev vrta prof. Jegliča za spomenik oblikovane narave kaže na neogibno skrb, ki jo morajo spomeniške službe posvečati tudi privatnim vrtovom, zlasti tistim, ki imajo s svojo pojavnostjo poleg sporočilne vrednosti tudi vzgojno, pospeševalno in, ne nenazadnje, kot je to značilno za vrt Gnamuševih, raziskovalno funkcijo. Zaradi vsega tega imajo taki vrtovi tudi širši javni pomen.

Sklep

Naj za sklep poudarim to, kar sem zapisal na začetku. Vrt je nedvomno izstopajoča posebnost, ki izraža veliko navdušenje nad oblikovanjem prostora in nad oblikovanjem z rastlinjem. Kaže na svojevrsten pristop k temu oblikovanju, pristop, ki je sproščen, neomejen, docela preiskujoč v vse najbolj različne smeri, tudi take, na katere bi šolan krajinski arhitekt niti ne pomislil. Ne ozira se na modne ali kako drugače postavljene okvire, ki se jim običajno podrejujejo profesionalni vrtni oblikovalci. Oblikovanje vrta ima zglede. Kot že rečeno se zgleduje po vzhodnoazijskih vrtovih in njihovi oblikovalski govorici. Pa vendarle izstopi iz tega modela brez težav, ko se na primer odloči za simetrično tlorisno ureditev ali za izbor belih prodnikov. Pri tem pa vrt ne izgubi na celostnosti ali na sporočilnosti. Prav nasprotno, vrt v tem pogledu samo pridobi. Mnoštvo vtisov se poveča, hkrati pa ne postane disharmonično, kar je velikokrat nevarnost tovrstnih zbirk rastlinja, tudi profesionalnih botaničnih vrtov.

Ivan Marušič

